

MRU hem işiň içinde

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 25 января, 2025

MRU hem işiň içinde MRU HEM IŞIŇ IŞINDE

Magdan kânlerinde bolýan her uly heläkçilikden soň bir-iki gün «wah-wah» edilýär, nägilelik bildirilýär, syýasatçylar «agyz dalaşyna» girýär we soňra ýene bir pajygaly waka bolýan gününe çenli wagşyýanalyk ýatdan çykyp gidýär!

Başyapynja (ýa-da etniki identifikasiýa) ýaly medeni meseleleriň üstünde gohlaşmaga sarp edilen wagtyň müňde birini dünýäniň iň kyn kârinde işleýän magdan işçilerimiziň agyr meselelerine aýramzok!

Işçi jenaýatlaryna biziň hemmämiz jogapkär. Düýpli çözgüt tapylmasa bolmaýar.

Munuň üçin ilkinji nobatda guramaçylyk-güýçli sindikatçylyk gerek...

Ýurdumyzda sindikatlaryň güýçsüzligi we häkimiýet bilen iş berijiniň kölegesindäki sary sindikatçylyk dowam etdigiče işçileriň «kysmat gurbanlygy» dowam eder durar!

Taryhymyzyň iň azatlykçy 1961-nji ýylyň konstitusiýasy giňden bilinýän sindikal hak-hukuklary we azatlyklary berse-de, iki ýyldan soň 1963-nji ýylda çykarlan 274-nji, 275-nji belgili kanunlar bilen iş taşlaýyş hukuklarynyň çäklendirilmegi ýaly berlen hak-hukuklaryň hemmesi yzyna gaýdyp alyndy!

Gelip-geçen häkimiýetleriň hemmesi-de işçileriň güýjünden çekindi. Mysal üçin, Magdan-iş sindikatynyň 1963-nji ýyldaky «Kavel» zawodynda bolup geçen 36 günlük iş taşlaýyş ýa-da 1968-nji ýyldaky «Alpagut» kömür kärhanasynda bolup geçen tolgunşyk ýaly işçileriň hak-hukuk ugrundaky göreşleri basyp ýatyryldy.

JHP-AP bileleşip, zähmet durmuşyny we esasy sindikatlar kanunçylygyny düzgünleşdirýän kanunyň işlenip düzülmegine garşylyklaýyn 7 müň 500 işçiniň gatnaşmagynda Stambuluň dört künjünde 1970-nji ýylyň 15-16-njy iýunynda demonstrasiýa gatnaşan işçileriň ýedisi wepat boldy. 4 müň 300 işçi işçi işden kowuldy.

Hawa, häkimiýetler kellesini galdyran işçini hemişe ezip-mynjyradyp geldi. Sindikatlary penjesinde saklady. Özem işiň içine kimler girmedi:

1952-nji ýylda Türk-İş gurlanda we soňky gatnaşyklarynda (Irwing Brown, Morris Paladino, Emanuel Bogg ýaly) MRU-nyň işgärleri bardy. Muňa pul berilmeginiň, birnäçe aýlap dowam eden daşary ýurt okuw-türgenleşik işleriniň ýeke-täk maksady bardy:

Sanlary barha artýan işçileri gözegçilik astyna almak we öz syýasy maksatlary üçin ulanmak. Mysal üçin Türk-İş-iň şol döwür Ankarada guran «Kommunizmi ýyrtyň!» mitingi şu gatnaşyklaryň netijesidi. Bannerleriň birinde şeýle ýazgy bardy: «Adamzat idealynyň goragçysy NATO-ny goldaýarys!»

Magdan-İş (Maden-İş) ýaly baş sindikat (Türk-İş-iň milli gurama bolmakdan daşlaşyp, MRU-nyň strategiýasyna laýyk iş alyp barmagyna protest bildirip, 1967-nji ýylda täze konfederasiýa gurdy: DİSK. (Şeýle-de bolsa, wagtyň geçmegi bilen DİSK-iň agzasy bolan üç sindikat başlygy-da ABŞ-na gidip, birnäçe aýlap «okap» geldi!)

Galyberse-de:

Hak-İş ýaly täze konfederasiýalar gurlup, işçiler synpynyň güýji parçalandy. Şol bir sektorlarda şoňa meňzeş sindikatlar guruldy. Meselem, Türk Magdan İş, Baş Magdan-İş, Garaşsyz Magdan-İş, Ynkylapçy Magdan-İş, Öňdebaryjy Magdan-İş, Ýerasty Magdan-İş...

Şeýle parçalanmalar-da ýeterlik görülmedi:

1971-nji ýylyň 12-nji martyndaky we 1980-nji ýylyň 12-nji sentýabryndaky harby döwlet agdarlyşyklary işçi hak-hukuklaryny müçükdirip taşlady.

Sindikatlary güýçsüzleşdirildi, täsirsizleşdirildi.

Sindikatçylyk nygmaty bol, penjek-jalbarly we boýny galstukly professional käre öwrüldi. Sindikatlar goýum fondlary, otelçilik ýaly şereket ýöretmäge başlady!

Göres diňe «näçeräk pul berjek» düşünjesine düşürildi. İşçiniň saglygy, iş yerleriniň howpsuzlygy şertnamalara girizilmedem...

Şol ikiarada Turgut Özally ýyllar-neoliberalizm bilen başlan sindikatsyzlyk we taşeron sistemasy hemme sektorlary gurşap aldy!

Ýersiz, mülksüz, işsiz galan, güzeran kynçylygy-bir döwüm çöregiň gaýgysy bilen magdan şahtasyna inmäge mejbur bolan işçi görgüli hemişe berilene kaýyl boldy...

1991-nji ýyl. Elli müň adamyň gatnaşan we taryhyň iň uly magdançylar demonstrasiýasy-da çüýrük düzgüni üýtgedip bilmedi. Magdançylaryň (AKP-li Zä Ahmet we Sosial Howpsuzlyk ministri Ömer Dinçeriň aýdyşy ýaly) «owadan ölümleri» dowam etdi durdy, dowam ederem...

Näme etmek gerek?

Ertire goýalyň...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 20.10.2022 ý. Publisistika